

LUPȚA

le combat

Director : Mihai Korne

Redactor : Antonia Constantinescu

COSTUL ABONAMENTULUI PE UN AN

In franci francezi

FRANTA
EUROPA

FRF 250
FRF 300

In alte valute tariful este majorat
pentru acoperirea cheltuielilor
bancare :
DM 100 - Fr. Eiv. 90 - L St. 35

Cu avionul :

AFRICA
AMERICA DE NORD
ISRAEL
AMERICA DE SUD
ASIA
AUSTRALIA

FRF 350
FRF 400

USA 60 sau echivalent
USA 70 sau echivalent

125, Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud - France
Telephon : (33-1) 46. 02. 05. 40 - Tetex 633520 F
Commission Paritaire N° 65481 - C,C,P; : 11 341 71 A Paris
Téléfax : (33-1) 46.02.143

Numărul 191

22 octombrie 1992

ISTORIA NU FACE SALTURI

În tabloul de mai jos reproducem cifrele oficiale publicate de Biroul Electoral Central. Pentru a putea analiza reacția efectivă a corpului electoral, vom încerca să determinăm amploarea și incidența fraudei. Din voturile anulate la Cameră (peste 1,63 milioane) și la Senat (peste 1,54 milioane), cel mult o treime puteau fi realmente datorate unor greșeli efective a peste 500.000 de alegători. Restul de peste 1 milion se datorează fraudei care nu putea fi organizată decât de oamenii puterii, nicidecum de opoziție. Principala victimă a acestei fraude a fost Convenția Democratică din România (CDR) care, în acest fel, a putut pierde o treime, aproape un milion de voturi, față de rezultatele obținute la alegerile locale din februarie, coborând în 8 luni de la 30% din voturi la 20%. Fără fraudă, CDR-ul ar fi putut depăși 3,1 milioane de voturi la Cameră și Senat.

La această fraudă se adaugă cea datorată "voturilor itinerante", peste 1,5 milioane de persoane care au votat pe liste separate, în

afara locului de reședință. Și în acest caz amploarea fraudei este de cel puțin două treimi din numărul efectiv, depășind un milion de voturi. Evident că deplasarea votanților cu autobuze sau trenuri și înregistrarea lor pe liste separate, la o scară așa de mare, nu putea fi organizată de Convenție care nu avea mijloacele necesare. Și aici regăsim mîna celor care dețin puterea efectivă - SRI-ul - pentru care măsliuirea alegerilor era o necesitate.

Cui au folosit aceste voturi ? În primul rînd FDSN-ului dar pe semne, în parte, și celor trei partide de extremă (PUNR, PRM și PSM) care au totalizat la primul tur 1,6 milioane de voturi în Cameră, 1,7 milioane la Senat și l-au sprijinit pe Iliescu la turul 2 al alegerilor prezidențiale.

Scăzînd milionul de voturi datorat "itineranților", FDSN, cu cele trei partide extremiste și PDAR, nu ar fi însumat decât cca 4 milioane de voturi în loc de peste 4,9 milioane la Cameră și 5,1 la Senat

Fără aceste două fraude, rezultatul

alegerilor ar fi fost inversat, situînd Convenția pe primul loc, FDSN-ul pe cel de al doilea și FSN-ul pe al treilea. Alianța între CDR și UDMR ar fi fost egală, dacă nu chiar mai puternică decât FDSN cu cele trei partide extreme și PDAR.

În ce privește alegerea președintelui, fraudele buletinelor a fost mai restrînsă. "Itineranții" au sporit desigur cu cel puțin un milion voturile lui Iliescu din 27 septembrie, dar și fără acest aport fraudulos, tot ar fi fost ales, cum s-a constatat la turul al doilea din 11 octombrie. În aceste condiții, Convenția nu ar fi putut să guverneze, ci cel mult să se compromită.

Echilibrul la care s-ar fi ajuns în Parlament între cele două grupări posibile nu ar fi fost cel mai fericit deoarece ar fi transformat FSN-ul în arbitru fără a da unei coaliții CDR/UDMR/FSN vigoarea necesară pentru a face schimbări fundamentale, mai cu seamă împotriva voinței unui președinte opus acestor schimbări.

În cele din urmă, tot răul este spre bine dacă opoziția, sau persoane din conducerea

Mihai KORNE

pag. 2

REZULTATUL VOTULUI DIN 27 SEPTEMBRIE 1992

Cifrele oficiale din 6 octombrie privind 14.315 din 14.611 secții de votare

Total votanți înscriși: 15.966.896. Au votat 12.194.034 (76,4%)

Procentajele sunt rotunjite și cifrele sunt date în mii de voturi.

TOTAL	CAMERA		SENAT		PRESEDINTE						
	voturi	%	voturi	aleși	voturi	aleși		voturi	%	voturi	
anulate	13,4	1.631			12,7	1.542		4,8	582	1	118
valabile	86,6	10.537			83,3	10.628		95,2	11.594	99	11910
<i>partide</i>											
FDSN	27,71	3.015	119	28,29	3.102	49	47,46	5.503 - I. Iliescu	61,27	7.292	
PUNR	7,71	839	30	8,12	890	14	11,01	1.276 - Gh. Funar			
PRM	3,90	424	16	3,85	422	6					
PSM	3,04	330	12	3,18	349	5					
PDAR	2,99	325	0	3,30	362	5					
FSN	10,19	1.108	41	10,38	1.139	18	4,74	550 - C. T. Dragomir			
CDR	20,01	2.177	82	20,16	2.210	34	31,01	3.595 - E.Constantinescu	38,73	4.613	
UDMR	7,45	811	28	7,58	831	12					
PNL	2,61	275	0	2,67	283	0					
MER	2,28	240	0	2,13	226	0					
PR	1,65	174	0	1,91	203	0	3,05	353 - I. Mînzatu			
diverși sub 1%	10,46	819	13	8,43		0	2,73	316 - M. Druc			
			341			143					

ISTORIA NU FACE SALTURI

pag. 1

ei, nu se lasă momite să asume posturi într-un guvern de coaliție.

*

Nu este mai puțin adevărat că speranțele pe care le formulasem după alegerile locale din februarie 1992, ca opoziția să câștige alegerile parlamentare și prezidențiale (Lupta, nr. 178/79/81) nu s-au realizat. Dacă fraudă a jucat rolul hotărîtor pe care l-am menționat, au intervenit și alți factori care au frînt tendința votanților în favoarea Convenției ce se manifestase în primele luni ale anului.

Anumiți factori nu au depins numai de opoziție, ci de felul cum cei care dețin puterea au știut să manevreze. Astfel, valul de inflație de la începutul anului a fost atribuit guvernului precedent, în timp ce încetinirea fenomenului inflaționist în lunile iulie, august și chiar septembrie a fost pusă în contul noului prim ministru, Th. Stolojan. Faptul că între timp cursul leului cădea la 40% din valoarea pe care o avusese în septembrie 1991, ajungînd după un an la 430 lei față de un dolar, nu a fost luat în seamă, deși denotă că gestiunea primului ministru nu era deloc satisfăcătoare.

Nici bugetul, pe care guvernul l-a prezentat parlamentului în martie, nu a fost combătut de opoziție cum se cuvenea. Astfel, presa guvernamentală a putut evoca ideea unui consens, deși acest buget menținea aceeași politică de centralizare economică și întărirea structurilor care susțin regimul - SRI și conducerea armatei.

Nici vizita fostului monarh, venit de Paști în România, nu a folosit opoziției. Desigur, vizita nu fusese organizată de conducerea CDR, ci de familia regală și de entourage-ul ei, dar conducerea opoziției, în majoritate regalistă, a luat o parte activă la această vizită. După ce zilele de entuziasm au trecut, s-a constatat, chiar de către partizanii monarhiei, că procentul celor favorabili restaurării monarhiei nu depășea, în mai 1992, 18% față de 63% în favoarea republicii. În ciuda acestor cifre, conducerea Convenției a făcut din atitudinea promonarhică un element primordial pentru desemnarea candidatului său la președinție. În schimb, Iliescu a exploatat în campania sa electorală opoziția multora față de restaurația monarhiei și teama unora dintre țărani ca această restaurație să ducă la reluarea pămînturilor care le-au fost distribuite după 1989.

Printre greutățile de care s-a izbit opoziția, trebuie amintită și ieșirea liberalilor din Convenție. Firește, Convenția nu putea împiedica această defecțiune, care a reprezentat 275 sau 280 de mii de voturi și nu putea schimba fundamental rezultatele. Greșeala Convenției a fost, însă, că a acceptat participarea PNL-ului, după ce conducerea acestuia își dovedise labilitatea în repetate rânduri, inclusiv participînd la guvernul Stolojan.

Spre deosebire de statele în care democrația este solid implantată, și unde guvernele de coaliție au menirea să scoată țara din impas în vremuri de cumpănă, în statele foste comuniste din Europa de Centru, coalițiile au ca principal obiectiv să înșele atît pe cetățeni cît și statele străine, pentru a înlesni celor care dețin puterea să o păstreze. Participarea la un guvern de acest soi este, în consecință, contrarie intereselor țării și cetățenilor ei.

Timpu lung necesar desemnării unui candidat prezidențial al opoziției a constituit și el o piedică. Sunt cunoscute greutățile întîmpinate pentru alegerea lui Emil Constantinescu, iar lunile care s-au pierdut, din martie pînă în iunie, nu au mai putut fi recîștigate în ciuda dinamismului de care a dat dovadă candidatul CDR.

*

Convenția a făcut, de asemenea, greșeli politice. Cea mai importantă a fost însăși orientarea campaniei electorale, a cărei țintă a fost înlăturarea și procesul comunismului. Formula, mai mult retorică decît de substanță, își dovedise limitele cu prilejul campaniei electorale din 1990.

Din moment ce comunismul, ca sistem s-a prăbușit în toată Europa acum trei ani, socotim că este o greșeală să se ducă o campanie împotriva unei noțiuni oricum depășită. Procesul comunismului l-a făcut istoria cu mult mai sever decît l-ar putea face oricare tribunal. În mintea alegătorilor, procesul comunismului nu poate fi decît al comuniștilor care, în România, totalizau aproape 4 milioane în decembrie 1989. Actualul președinte semnalase opoziției această greșeală, din 1990, însă nici opoziția, nici presa independentă nu au remediat acest lucru decît cel mult parțial și trecător.

Campania este și greu de justificat din moment ce mai toate partidele sunt împînzite de cadre foste comuniste, care au fost și vor mai rămîne în viitorii ani, elementele active în majoritatea domeniilor vieții.

O campanie restrînsă la cei care dețin realitatea puterii - SRI și cadrele de conducere ale armatei - ar fi fost cu mult mai percutantă. Nici unii, nici ceilalți nu se mențin prin sprijinul populației, ci doar prin teama pe care această mafie continuă să o inspire. Rolul opoziției ar fi fost să înfrîngă această teamă, care va fi și pe viitor principalul obstacol pentru realizarea schimbărilor.

Programul economic al Convenției a fost și el foarte slab, lipsit de imaginație și aproape identic, pînă și în formularea sa, cu cel al FSN-ului. Un asemenea program confirmă impresia pe care deținătorii puterii s-au străduit să o vehiculeze de la precedentele alegeri, că opoziției îi lipsesc cadrele economice capabile să organizeze redresarea țării.

Contrar unor afirmații ale tehnocraților în general și ale celor formați în economia marxistă în special, soluțiile economice sunt

simple dar cer curaj politic, mai cu seama cînd este vorba de înlocuit un sistem etatist ca cel impus 45 de ani în România. Programul prezentat de Convenție a fost, în plus, redactat confuz și monoton încît nu putea să înlesnească lectura, necum să convingă pe alegători.

*

Ținînd seama de fraudă, de condițiile defavorabile exterioare și de greșelile proprii, rezultatul alegerilor a fost mai bun decît pare și dovedește cît de mare este potentialul pe care Convenția îl are în viitor.

Din 16 milioane de votanți, FDSN, partidele extreme și PDAR n-au obținut decît puțin peste o treime, iar fără fraudă ar fi avut doar un sfert, 4 milioane de voturi. Convenția UDMR și partidele care n-au intrat în parlament au însumat cca 4,5 milioane de voturi și ar fi însumat 5,5 milioane fără enormul procentaj de voturi anulate. Aceste cifre arată că în țară opoziția este mai numeroasă decît partidele care dețin puterea. Dacă opoziția rămîne unită și dinamică va putea cîștiga o parte din alegătorii FSN și din cei aproape 4 milioane care s-au abținut de la vot.

Ținînd seama de acești factori, este interesul opoziției dar și al țării ca legea electorală să fie schimbată. Cu actualul sistem proporțional, la alegerile din 27/IX fărîmîrea partidelor a dus la pierderea a peste 1,5 milioane de voturi. Înlocuind actualul sistem cu votul majoritar, pe circumscriptii (341 pentru Camera și 143 pentru Senat), de preferință cu un singur tur de scrutin, alegătorii se vor afla în fața unor opțiuni simple și alegerile vor putea să dea majoritatea necesară unor guvernări coerente pe întreaga legislație.

*

Schimbarea pe care o așteptăm și o dorim nu s-a produs în 27 septembrie. În țările în care această schimbare a avut loc - Ungaria, Cehoslovacia și Polonia -, fenomenul începuse cu zece sau chiar cinsprezece ani mai devreme.

Dacă aceeași schimbare nu s-a încă în România este fiindcă istoria nu face salturi. Totuși în ultimii trei ani de la căderea Ceaușescuilor, România a făcut pași mari pe drumul către democrație. Constituirea Convenției Democratice a fost unul din cei mai importanți, urmată de alegerea unui prezidențiabil care, în trei luni de campanie electorală, și-a dovedit calitățile.

Rămîne ca, pe viitor, să se evite greșelile trecutului și să se constituie un program și o echipă de schimb care să poată înlocui oricînd pe cei ce exercită puterea în umbra SRI-ului și a gradaților în uniforme. Acest lucru se poate realiza dacă opoziția și în primul rînd Convenția rămîne unită și respinge tentațiile sau pe cei din rîndul ei care s-ar lăsa momîți de ele. În acest caz nu este sigur că alesul FDSN-ului și aliații lor să-și poată duce mandatul obținut prin fraude pînă la capătul celor patru ani.

Mihai KORNE

REVISTA PRESEI

■ "M-au surprins, mai ales, câteva publicații franțuzești. Acestea comentează, cu o răutate deosebită, rezultatele din România și mă surprinde acest lucru. Mă așteptam din partea Franței și a unor publicații la o atitudine mai latină, mai apropiată de noi" (Ion Iliescu, Conferința de presă din 30 septembrie - "ADEVĂRUL", 3 octombrie).

■ "E terminat, e depășit", repetau, plini de iluzii, intelectualii opoziției, în ajunul alegerilor. Și totuși, Ion Iliescu era gata să fie reales din primul tur de scrutin și a câștigat fără probleme turul doi. De fapt, fostul președinte nu putea să piardă: încilcit în fostul său trecut comunist, predicând binele tuturor și egalitatea socială, omul seamănă prea bine cu țara lui ca să fie repudiat", scrie în "Libération" din 12 octombrie, Véronique Soulé, care citează și câteva explicații ale alegătorilor: "Cu el o să fie mai puțin dur"; "cel puțin el n-o să caute să ne facă rău", "marasmul nu e din cauza lui, ci a guvernului..."

În cadrul uneia din dezbaterile campaniei electorale, Iliescu a regretat că a cedat, în 12 ianuarie 1990, în fața presiunii străzii și a scos în afara legii partidul comunist și că i-a numit pe protestarii din Piața Universității "golani".

"Incontestabil, scrie V.S., Iliescu se teme de contestația mulțimii și îi e frică s-o înfrunte. E una din marile sale slăbiciuni, la originea mai tuturor greșelilor sale politice. Mai grav, însă, venirea minerilor în iunie '90 la București i-a compromis iremediabil imaginea. Legitimată din nou de urne, el va căuta, fără îndoială, să regăsească favorurile comunității internaționale. Dar cum poți uita

stupefiantele imagini ale unui președinte - Ion Iliescu la gara din București - "mulțumind" pentru "simțul lor civic" hoardelor de mineri veniți să semene teroarea în capitală, convins, cum o repetă și astăzi, că avea de-a face "cu o lovitură de stat fascistă"?

■ Sylvie Kauffmann - "Le Monde", 12 oct. - a fost în satele din sudul Bucureștiului, spre Dunăre, pe lângă Oltenița, târgul natal al fostului și actualului președinte Iliescu.

Căruțe cu cai, țărani ponosiți. Au primit pământ dar cu o jumătate de hectar n-ajung să-și hrănească familia sau n-au cu ce să-l muncească - le lipsesc utilajele mecanice, irigațiile trebuie plătite -, iar întârzierea titlurilor de proprietate îi face bănuitori. Alții s-au îmbogățit. Dar cu cine au votat nemulțumiții? "Cu Iliescu", răspund ei fără șovăială. Dar dacă reforma agrară e prost făcută nu e el de vina? "Nu, nu e el de vina, e Petre Roman". "El e singurul care s-a sacrificat să facă ceva, să ia apărarea săracilor". Opoziția "vrea să desființeze fermele de stat și-o să fim toți la șomaj"

S.K. a vizitat o asociație care are același sediu cu cel al fostei colective. "Țăranii sînt foarte mulțumiți că fac parte din asociație, spune contabilă, cu candoare. Mulți mi-au spus că votează pe Iliescu ca să recreeze cooperativele de producție.. înainte, sub Ceaușescu, oamenii aștia trăiau mai bine pentru că nu munceau mult, n-aveau griji. Aveai porcul tău, un minimum cu care te descurcai."

O institutoare îi explică ziaristei franceze: "Țăranii nu mai știu ce înseamnă proprietatea privată și n-o consideră ca un drept, ci ca pe o favoare pentru care sînt recunoscători "salvatorului" Iliescu. În același timp, mica nomenclatură agricolă, cea a cooperativei și primăriilor vrea să rămână pe loc".

"Pe scurt, încheie S.K., cei care sînt mulțumiți l-au votat pe Iliescu ca recunoștință pentru schimbările intervenite, cei care sînt nemulțumiți au votat tot Iliescu pentru că le e frică să nu se schimbe mai mult. "Așa sîntem noi, români", trage concluzia unul dintre ei..."

■ "LA CROIX", 13 octombrie, titrează, referindu-se la al doilea tur, "Iliescu reales fără surprize". După ce constată tendința "conservatoare" a electoratului român, autorul articolului, Laure Hinckel, citează două comentarii. Unul al lui Emil Constantinescu: "Indiferent de rezultat, democrația iese câștigată din această confruntare. A fost important că m-am putut, în fine, adresa întregii țări". Celălalt comentariu aparține șefului său de campanie electorală, Ioan Cezar Coraci: "Dacă am mai fi avut două luni de campanie electorală, sînt sigur că am fi reușit. Istoria României se va accelera rapid cu ținerea, inevitabilă, de alegeri legislative anticipate și apoi, ceva mai târziu, cu alegeri prezidențiale înainte de termen".

■ "LE FIGARO" din 15 octombrie '92, sub semnăturile lui Jean-Jacques Mérvél și Arielle Thédrel publica articolul intitulat "Balcani: supraviețuirea dinozaurilor".

"Ion Iliescu reales, Slobodan Milosevic confirmat: la trei ani după ce în Europa Centrală ordinea instaurată de Stalin a dispărut în toamna tuturor revoltelor, Balcanii păstrează un loc aparte: ultimii moștenitori ai comunismului european probează cu ajutorul urnelor că sînt fără șovăială la comandă.

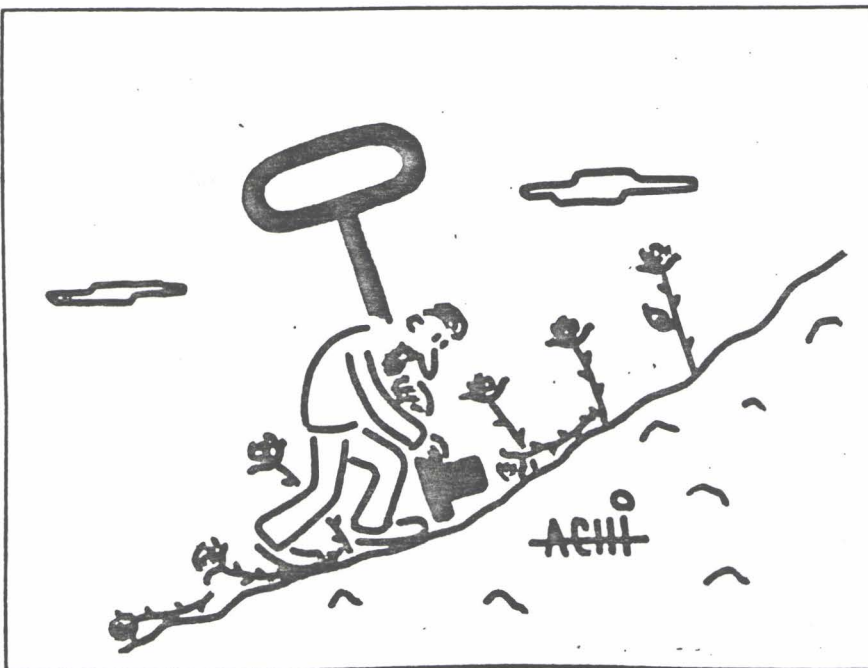
România concurează Albania pentru locul celei mai inapoiate țări din Europa? Ce importanță are! În 11 octombrie, românii l-au reales pe Ion Iliescu pentru încă patru ani. Fostul protejat al lui Ceaușescu, fără îndoială dizgrațiat, dar niciodată dizident, l-a bătut ferm pe candidatul unic al opoziției.

În aceeași zi, vecinii lor serbi, sărăciți și traumatizați de 15 luni de război, refuză să scurteze mandatul prezidențial al lui S. Milosevic. (...) Aceleași cauze, aceleași efecte: schimbarea nu poate interveni din cauza absenței unei opoziții capabile să realizeze înlocuirea. Oi negre în ex-lagărul socialist, România și Iugoslavia - a cărui moștenitoare se vrea Serbia - nu reușesc să iasă din rutină.

În 1956 Polonia și Ungaria, în 1968 Cehoslovacia au clătinat ordinea socialistă, în anii '70 au avut dizidenți, iar la sfîrșitul anilor '80, puterii comuniste, la capătul puterilor, nu i-a fost greu să găsească opozanți cu care să se așeze în jurul faimoasei "mese rotunde" însărcinată cu organizarea tranziției.

Nimic din toate acestea în Balcani.

(*) cum a numit Theodor Cazaban, cu umor asasin, duminica alegerilor.

EUROPA TUTUROR MIGRAȚIILOR

Ce fac cetățenii est-europeni cu noua lor libertate de circulație ? Schimbările petrecute în Est produc oare o modificare sensibilă a peisajului european ?

Pentru o lume occidentală, supusă deja unor presiuni migraționale foarte puternice, aceste noi fluxuri sînt o povară sau, dimpotrivă, o șansă istorică pentru a depăși traumatismele războiului rece ?

Care este potențialul migrațional real al Europei de Est și al fostei Uniuni Sovietice? Cine sînt cei care pleacă ? Încotro se îndreaptă ei ? Este Europa Occidentală pregătită să facă față acestor presiuni migraționale ?

Iată numai cîteva din întrebările cărora specialiștii încearcă să le afle răspunsul. Întrebări grave pentru că sînt generate de mutații politice, economice și sociale ce afectează pe termen, cel puțin mediu, atât Estul cît și Vestul.

În rubrica pe care o inaugurăm în acest număr vom încerca să descifrăm răspunsurile, punîndu-vă la dispoziție extrase ample din cele mai recente lucrări ale unor specialiști aflați în afara oricăror intenții partizane.

Amploarea fenomenului, cauzele și, mai ales, consecințele sale nu pot scăpa nimănui. Iata de ce nu credem că inaugurarea acestui rubrici acum, în plină vîltoare post electorală, poate fi apreciată ca neinspirată. Dimpotrivă. Ne putem întreba ce se va petrece cu cei (destul de mulți) care au așteptat aceste alegeri ca să se decidă dacă rămîn acasă sau pleacă spre o lume pe care o cunosc mai puțin, de care adesea se tem, dar în care vor să creadă că mai există încă speranța. Să lăsăm, așa dar această lume să le răspundă ea însăși, dacă nu direct, măcar prin întrebările și neliniștile care o bîntuie.

Anne de Tinguy

Catherine Wihtol de Wen Den

"MIGRAȚIILE : ESTUL INTRĂ ÎN JOC"

(Homme & Migrations, nr. 1155, iunie 1992)

Printre alte consecințe, revoluțiile din Est au produs o deschidere a frontierelor care a transformat relațiile dintre două lumi, ce trăiau izolate una de alta de la cel de al doilea război mondial. Populațiile din est au descoperit, brusc, posibilitatea de a călători, de a-și părăsi țara dar și de a se întoarce. Pentru un Occident, confruntat cu situații care - în acest domeniu sau în altele - răstoarna echilibrurile, acest fenomen înseamnă un dat în plus pentru care el nu e pregătit.

Mișcărilor de populație au consolidat procesul revoluționar din Est: Cortina de fier primea o lovitură fatală în cursul verii 1989, cînd Ungaria își deschidea frontiera pentru refugiații est-germani. La rîndul lor, revoluțiile din toamna anului 1989 din Europa de Est transformau în cîteva luni peisajul european. În anii '70 și la începutul lui 1980 această parte a Bătrînului Continent fusese părăsită doar de cca 100.000 de persoane (în medie anuală). În vara 1989-1990 aceeași regiune pierdea, în schimb, 1,5 milioane de oameni.

URSS a început să-și deschidă frontierele în 1987. Dar chiar înainte ca legislația sa să se schimbe, plecările se înmulțiseră rapid : la mijlocul anilor '80 ele se ridicau la 2000 pe an, în 1987 ele ajung la 40.000, în 1988 la 110.000, în 1989 la 235.000 iar în 1990 ating cifra de 450.000. Între 1987 și 1991 un milion de sovietici și-au părăsit țara. Niciodată, de la al doilea război mondial, emigrația n-a fost atît de masivă. Numai cea din 1990 depășește totalul emigrației din perioada 1948-1987. Destinderea din anii '70 favorizase o anumită deschidere a frontierelor (350.000 de plecări în zece ani), dar acestea se vor închide rapid la începutul anilor '80, cînd relațiile est-vest se deteriorau din nou. Adoptarea noii legi

care autoriza pentru prima oară părăsirea teritoriului, dar și revenirea în URSS (mai 1991) confirma faptul că o epocă se încheiase.

Revoluțiile din celelalte țări est-europene și căderea Cortinei de fier crează, la rîndul lor, o nouă situație în privința circulației persoanelor. În 1990 își părăsesc oficial țara 80.000 de români. În același an, alți 20.000 - 80.000 dintre ei, plecați ca turiști, nu s-au mai întors în țară. Cifre care sînt, probabil, mult sub cele reale, fiindcă, după anumite surse, ar fi vorba de aproape 1 milion de persoane. Între 1987-1990 și-au părăsit țara cca 500.000 de bulgari, 150.000 de polonezi (la care se adaugă cîteva zeci de mii de turiști care nu s-au mai întors), cîteva zeci de mii de unguri...

Estul nu este un ansamblu omogen. CSI, România și Bulgaria, confruntate cu situații dificile, mai ales economice, sînt în primul rînd zone de emigrare. Polonia este, prin tradiție o țară de emigrare, între 1860 și cel de al doilea război mondial, au emigrat peste 5 milioane de polonezi. Cu excepția perioadei 1951-55, plecările au fost mereu numeroase. Începînd cu 1989 situația se modifică : plecările se diminuează, scade numărul polonezilor ce lucrează în alte țări est-europene pe contracte interstatale, imigrația e mai puțin semnificativă dar cerște, circulația se dezvoltă în ritm rapid, datorată mai ales românilor și sovieticilor.

După 1948 frontierele Ungariei și Cehoslovaciei se închid. Cu excepția perioadelor care au urmat crizelor din 1956 în Ungaria și 1968 în Cehoslovacia (200.000 de plecări pentru fiecare din cele două țări), ele vor rămîne închise în toți anii comunismului. După 1988 emigrarea crește puțin, dar nu semnificativ. În paralel se dezvoltă imigrația și, mai ales, circulația.

Fluxurile sînt și ele foarte diversificate. Ele nu se mai rezumă doar la emigrări, oficiale sau nu. Se multiplică mai ales mișcărilor pendulare și de circulatorii. Fenomenul circumscrie, sub masca

turismului, două demersuri : comerțul-trafic și munca sezonieră. Nici unul, nici altul nu sînt noi dar amploarea lor este remarcabilă. Începînd cu 1988, la originea diferitelor activități de acest gen - care s-au multiplicat inițial în Germania, mai ales la Berlin - s-au aflat diferențele de nivel de trai și de schimb monetar. Între 1988-1990, cca 100.000 polonezi au venit săptămînal să vîndă obiecte pe "piața poloneză" din Germania. Evoluția situației economice și politice va antrena o deplasare spre est a fenomenului, el continuînd pînă astăzi la frontiera occidentală a fostei URSS, în special în zona dintre aceasta din urmă și Polonia.

Numărul "turiștilor" din Est a crescut considerabil în Polonia. Printre ei sînt mulți români - 19.000 în 1989, 325.000 în 1990 - și bulgari - 55.000 în 1989, 143.000 în 1990. Dar mai ales mulți sovietici. Numărul trecerilor la frontiera sovieto-polonă s-au ridicat de la 720.000 în 1980 la 7 milioane în 1991. Acești călători nu sînt turiști decît cu numele, majoritatea ocupîndu-se cu afaceri de diverse proporții, dar totdeauna rentabile, dată fiind diferența de prețuri între Polonia și CSI, precum și convertibilității zlotului. Cei mulți se întorc de îndată ce-și rezolvă afacerile, alții mai rămîn pentru a lucra. La începutul lui 1991, cifra clandestinilor sovietici în Polonia era estimată la 50-70.000.

Aceste migrații temporare nu sînt numai o îndeletnicire a sovieticilor. Uneori legale, cel mai adesea ilegale, ele se dezvoltă în interiorul lumii Estului sau între Est și Vest. Un mare număr de polonezi de deplaseaza anual în Germania, Austria sau Norvegia pentru lucrări agricole....)

Definitive, temporare sau pendulare, migrațiile între Est și Vest se vor dezvolta fără îndoială. Forța lor motrice nu va fi presiunea demografică (...) ci, în condițiile deschiderii frontierelor care au separat popoare apropiate geografic și cultural, catastrofa situație economică și greutățile vieții cotidiene (alimentație, locuințe ...) din fostele țări socialiste, care sînt imense. Compararea venitului mediu pe cap de locuitor dovedește elocvent decalajul existent. Calculat în dolari și în putere de cumpărare, acesta a fost, în 1989, de 21.010 în USA, 17.800 în Luxemburg, dar numai de 8.050 în URSS și de 5.370 în România. În 1987 existau 50 de automobile la 1.000 de locuitori în URSS, 11 în România, 74 în Polonia; pentru țările Comunității Europene media era de 385. În anul 1988 cumpărarea unui kg. de cafea necesita în Polonia un timp de muncă de 17,8 ori mai mare decît în Germania, iar în URSS - unul de 11,3 ori mai mare. Pentru același an moralitatea infantilă era de 25 la 1.000 în URSS, de 16 la 1.000 în Ungaria și în Polonia, dar numai de 8 la 1000 în Comunitatea europeană.

Prezentare și traducere de
Carmen Mariana Mîtreu

(URMARE ÎN NUMĂRUL VIITOR)

Acolo puterea este prezidențială, dacă nu personală, în vreme ce o adevărată democrație parlamentară se instalează în triunghiul Varșovia-Praga-Budapesta. Și dacă e vorba de salvare, lumea de la București și Belgrad înclină mai degrabă către rege sau către principele moștenitor decât către o opoziție băștinașă.

Neo-comuniști Iliescu și Milosevic ? Dacă primul se împodobește cu virtuțile unui socialism umanist și al doilea minuieste o demagogie cu parfum fascizant, nici unul dintre ei n-a uitat vechile rețete comuniste. Orice e bun pentru a ridica straturile profunde ale țării împotriva marilor orașe, pentru a reduce la tăcere elita intelectuală: aici o năvală a minerilor la București, colo un control absolut al televiziunii...

Aparatul de stat a rămas practic neschimbat, întilnești aceleași chipuri pe culoarele ministerelor și la București și la Belgrad. Cadrele poliției politice poloneze, cehe, ungare au fost epurate cu concedieri disciplinare. Dacă și-au schimbat numele, Securitatea din România și UDBA ex-iugoslavă rămân cu arma la picior.

Oficial, în România, comunismul e mort. În mentalități însă urmele sale sînt departe de a fi șterse: ca și la primele alegeri din '90, țărănimea - jumătate din populație - i-a asigurat lui Iliescu victoria. În ciuda privatizării pămînturilor, nu s-a schimbat mare lucru : satrapii locali au rămas aceiași și informația circulă puțin.

Din 1990, Iliescu și-a creat o imagine liniștitoare de "tată al națiunii" iar pentru majoritatea țărănilor el este cel care știe să mențină ordinea, să garanteze locul de muncă, să-i aplece pe cei slabi de "corbii lacomi" (capitaliștii exploatare). El a agitat spectrul boierilor de dinainte de război și a exploatat neliniștile unei părți a societății românești confruntată brutal cu șomajul, scăderea puterii de cumpărare și insecuritatea.

În fața lui Iliescu, opoziției democratice i-a lipsit un lider carismatic. Emil Constantinescu era un necunoscut acum trei luni. "N-avem nici timp, nici mijloace" explica unul din reprezentanții ei. Cum să pătrunzi, în aceste condiții, într-o societate atît de fracturată, compartimentată ca societatea românească ?

Chiar divizată, opoziția românească are totuși meritul că există: "democrația avansează pas cu pas", constata un observator optimist sau filosof. E adevărat că în mai '90, Iliescu realizase un scor demn de epoca Ceaușescu: 85% și că, doi ani mai tîrziu, acest peisaj monolitic s-a fărîmițat.

Dar, în același timp, exploatănd frica unei societăți fragilizate de 40 de ani de

dictatură și obscurantism, o întregă categorie a vechiului regim s-a convertit cu ușurință la un naționalism anti-maghiar, plin de amenințări.

Fără a ne juca cu cuvintele, comunismul "național" al lui Ceaușescu și Tito a pregătit național-comunismul celor care-l susțin astăzi pe S. Milosevic și de care se servește I. Iliescu: departe de internaționalismul primilor comuniști, suspiciunea față de străin pînă la o ostentativă xenofobie se exprimă cel mai sincer în Serbia mai cu seamă și, într-o mai mică măsură, în România.

Minoritatea maghiară și țiganii în România, vecinii albanezi, croații și musulmanii în Serbia, țintele nu lipsesc pentru a devia critica împotriva guvernului. Istoricul François Fejtő vorbește de un adevărat "transfer" în sensul psihologic al termenului. Dacă nu va schimba regimul, România și Serbia nu vor înceta să caute țapi ispășitori."

■ România pierde, prin embargoul împotriva Serbiei, 3 miliarde de dolari, afirma Traian Chelbeu, purtătorul de cuvînt al Ministerului de Externe român, corespondentei cotidianului "LE FIGARO" la București, precizînd că, în 15 iulie, s-au cerut compensații financiare, dar, pînă la începutul lui octombrie, n-a sosit nici un răspuns de la forurile internaționale.

Violarea embargoului pe Dunăre este dificil controlabilă, pentru că în documentele vamale se poate specifica o destinație incontrolabilă. Că vinovate sînt Rusia și Ucraina este aproape un secret al lui Polichinell, scrie Ariel Thedrel, dar "în lipsa mijloacelor sau poate chiar a unei voințe politice, frontiera între România și Serbia, de 550 de km lungime, a devenit o adevărată sită". La frontieră micul trafic este mondedă curentă. Un exemplu : în partea de est a graniței românești se stochează benzină care este apoi vîndută de cinci ori mai scump sîrbilor. Mai mult, din documentele de vamă, se constată că, brusc, Macedonia importă cantități considerabile de benzină...

O primă misiune americană a sosit pe 11 octombrie la București cu scopul de a elabora un studiu statistic al volumului de trafic de mărfuri în tranzit pe Dunăre și pe căile terestre, ca și un studiu al posibilităților suplimentare de control.

■ În ediția europeană a lui "WALL STREET JOURNAL", Juliana Geran Pilon, directoarea Fundației Internaționale pentru Sisteme Electorale (cu sediul la Washington) e de părere că "au fost neregularități la primul tur de scrutin. Numărul voturilor anulate a fost suspect de ridicat, în total cca 15%. În plus, în ultimul moment, Biroul Electoral Central și-a anulat promisiunea de a permite unei organizații independente numărarea în paralel a voturilor, ceea ce era esențial..."

Despre capitala țării la aproape trei ani de la evenimentele din decembrie 1992:

MUZICALE

"France Musique" consacră, pentru a treia oară în șapte ani, o săptămînă lui George Enescu.

În prima emisiune, printre lucrările de tinerețe ale marelui muzician, ascultăm și opusul întii, celebra *Poemă română*, compusă la 16 ani.

Știm cu toții că lucrarea (o suită de "scènes caractéristiques" de odinioară, de foarte odinioară) se încheie prin citarea - în vestmint simfonice - a cîtorva acorduri din imnul regal.

Am aflat însă, cu acest prilej, că la un recent concert bucureștean, în momentul cînd orchestra Filarmonicii a ... îndrăznit să intoneze finalul "regalist", președintele Iliescu, socotind împlinirea un ultragiu sonor personal, a părăsit ostentativ sala !...

Ne întrebăm : președintele republicii Austria boicotează ori ba, îngăduie (suportă !) ori deadreptul interzice interpretarea publică a cvartetului op. 73 nr. 3 de Haydn, cvartet construit pe melodia fostului imn imperial (scris tot de Haydn), melodie ce a inspirat și pe alți compozitori (variațiuni de Paganini, Wieniawski, Kreisler...), alte și alte prilejuri de jignire muzicală pentru anumite urechi ?...

În timpul lui Ceaușescu, opera Oedip - acuzată de "misticism" - o puteam asculta cînd necînd, iar *Poemă română* se cînta ... prescurtată.

Nimic nou, așadar. Nimic nou, nici măcar la Ateneu. Primul meloman al țării...

"Reformele au început să-și arate rezultatele. Străzile arată altfel decît cu un an în urmă. Vitrinele sînt mai colorate, străzile și magazinele sînt bine luminate, traficul este uneori, chiar, congestionat" În privința perspectivelor de viitor, date fiind rezultatele alegerilor, pentru Juliana Geran Peron " nu este încă limpede dacă România va reuși să cîștige încrederea marilor organizații financiare multinaționale, în ciuda faptului că nu are datorii externe. Cele două miliarde de dolari - împrumut și asistență - din partea Băncii Mondiale, sînt în continuare obiect de discuție iar campania dusă de președintele Iliescu împotriva reformelor nu ajută la nimic. Respingînd cu o majoritate covârșitoare clauza națiunii celei mai favorizate, Congresul american nu a făcut decît să confirme un scepticism răspîndit. (...) Am crezut că e foarte ușor să demontezi o anumită structură și ceva mai dificil să construiești alta nouă. Ambele operații se dovedesc deosebit de dificile."

**ABONAȚI-VĂ LA
LUPTA**

POSTA REDACTIEI

Stimate Doamnă Director,

La 22 mai 1992 am adresat redactorului-șef al Publicației "Memoria" un text rectificativ al unor afirmații conținute în articolul apărut în nr. 3 al acestei reviste, intitulat "Situația țării nu poate fi jucată pe o singură carte", semnat de dl I.M. Ștefan, consacrat preliminarilor plecării lui Barbu Știrbey la Cairo pentru negocieri cu Aliații.

M-am considerat dator să fac aceasta rectificare deoarece, în calitate de șef de cabinet al ministrului Afacerilor Străine, am fost direct implicat în organizarea acestei plecări.

Rectificarea mea nu a fost publicată. Probabil din teamă ca recunoscând o eroare, adversarii publicației ar putea contesta veridicitatea tuturor celorlalte fapte descrise în paginile revistei. O asemenea atitudine nu este recomandabilă. Toți putem comite greșeli din exces de credulitate. Însă pentru a rămâne credibili, greșelile trebuie recunoscute. Politica struțului nu este nimănui recomandabilă deoarece, mai devreme sau mai târziu, adevărul se află. Pentru ca el să fie restabilit nu de un adversar, ci de un prieten al revistei "Memoria", rog "Lupta" să reproducă rectificarea mea.

Pentru lămurirea cititorilor, reproduc fragmentele contestabile din mărturia lui Barbu Știrbey, așa cum ele au fost reproduse de dlul I.M. Ștefan.

Sarcina mea, ar fi afirmat prințul, de a stabili condiții de armistițiu cu toate cele patru puteri aliate, devenea tot mai concretă. Ele nu erau decît trei, Franța nefiind încă acceptată în clubul lor.

Mai departe, în versiunea dlui I. M. Ștefan, prințul afirmă: *"misiunea trebuia să rămînă secretă față de guvernul Antonescu, iar în Egipt urma să ajung prin Turcia. Pretextul plecării era o maladie a mea ce nu se putea trata în țară, ceea ce am invocat și în cererea de pașaport. Am hotărît să o iau cu mine pe una din fetele mele, Elise Boxhall, a cărei viață era primejduită în condițiile războiului în care ne aflam, ea fiind căsătorită cu un ofițer superior englez. În prețuia plecării mă aflam la reședința mea de la Buftea. O mașină impunătoare a tras în fața clădirii și mi s-a spus, de către un emisar, că sunt așteptat să plec, într-o direcție care nu-mi este dezvăluită. Convins că s-a aflat "secretul" și că urma să fiu arestat, am rugat să mi se pregătească o legătură cu schimburi. Am coborît calm. Mă așteptam ca în mașină să fiu arestat, poate să mi se pună chiar cătușe. Dar acolo nu era decît șoferul; el fusese și emisarul. Automobilul a pornit... Cînd s-a angajat pe șoseaua spre București am întrebat :*

- Încotro ? Care este destinația ?

- Nu știți ? Piața Victoriei, Domnul

Mareșal vă așteaptă...."

Plecarea lui Barbu Știrbey la Cairo pentru negocieri cu cele trei mari puteri a fost hotărîtă de Iuliu Maniu și de Mihai Antonescu cu ocazia unei întrevederi nocturne și secrete avută la mine acasă, la 23 decembrie 1943. Pus la curent, Mareșalul Antonescu nu s-a opus plecării prințului. În consecință, spre sfîrșitul lunii februarie 1943, sosirea "mașinii impunătoare" - de cînd se "ridică" cetățenii cu mașina de lux și nu cu duba ? - care a tras la poarta conacului Barbu Știrbey pentru a-l duce pe acesta la Președinția Consiliului de Miniștri, nu a constituit o surpriză cum afirma dl I.M. Ștefan. De asemenea, este inexact ca în ea nu s-ar fi aflat "decît șoferul". Mă aflam și eu. Prințul știa pentru ce venisem. Afirmația că s-ar fi așteptat să fie arestat și chiar pus în cătușe este, deci, lipsită de orice temeii. Este, în schimb, adevărat că Mareșalul i-a spus vizitatorului său: "Nu ma opun plecării duminale la Cairo deoarece soarta țării nu se poate juca pe o singura carte". Asupra acestui punct, relatarea făcută de dl. Ștefan corepunde cu ceea ce mi-a spus Barbu Știrbey în drum spre Buftea, unde l-am recon dus. Prințul, după cum mi-a spus, la sfîrșitul îndrevederii, l-a asigurat pe Antonescu că-l va ține informat în permanența cu rezultatele obținute la Cairo. Mareșalul i-a cerut ca misivele sale să-mi fie adresate mie, adăugînd că are în mine toată încrederea. Cu un zîmbet și pe un ton vădit ironic, prințul a precizat că, în ce mă privește, Maniu i-ar fi spus același lucru. M-am gîndit adeseori la ce oare a putut corespunde ironia lui Barbu Știrbey ? A fost, oare, o reminiscență a lecțiilor de catechism care ne învață ca "nimeni nu poate servi la doi stăpîni"?

În orice caz, în decursul șederii prințului la Cairo, n-am primit de la el nici o singura misivă și n-am avut, deci, nimic de prezentat Mareșalului.

A mai existat și o completare la acest episod, completare pe care Barbu Știrbey i-ar fi povestit-o dlui I.M. Ștefan în felul următor:

"A doua zi am plecat cu fiica mea spre Turcia. Iată-mă la graniță. Am trecut repede după îndeplinirea formalităților de vamă. Fiica mea zăbovea lingă cîteva valize, pe teritoriul bulgar, cînd a apărut o mașină a gestapo-ului. Aflaseră, desigur, și ei. Mi-au strigat:

- Întoarceți-vă, altfel dna Boxhall nu va mai fi în viață mîine dimineată.

Am privit cu durere spre fiica mea și i-am strigat: "Cu bine".

Am plecat mai departe în Turcia. Ulterior am aflat că Gestapo-ul o dusese prin Sofia la București, unde, pînă la urmă, fusese eliberată, la cererea lui Mihai Antonescu."

Dna Boxhall a fost, într-adevăr, reținută la frontiera bulgaro-turcă de poliția secretă a armatei germane, probabil în speranța că prințul, fără ea, va renunța și el la călătorie. Despre amenințarea cu moartea aud prima oară. Mihai Antonescu, informat de cele petrecute de Alexandru Crețeanu, ministrul

nostru la Ankara și ginerele lui Barbu Știrbey, mi-a dat imediat, după citirea telegramei, instrucțiunile următoare: "Ceri fără întîrziere să-l vezi pe Killinger (ministrul Germaniei la București) și protestezi cu toată energia, bătînd cu pumnul în masă, spunînd că atît Mareșalul, cît și eu suntem revoltați de arestarea unei românce călătorind cu un pașaport românesc, sub pretext că este soția unui englez. Cerem să fie imediat eliberată".

Instrucțiunile le-am executat numai în parte. Am spus tot ce trebuie, însă cu pumnul în masă nu am dat. M-am mulțumit să-l așez domol pe biroul lui Killinger. Acesta a trimis lui Ribbentrop, fără întîrziere, prin canalul special rezervat marilor demnitari ai Reichului, o telegramă cifrată cu textul următor:

"O știre din cercurile Palatului regal, bine informate, arată că prințul Știrbey, precum și fiica lui, dna Boxhall, au plecat în Turcia, prin Bulgaria. Călătoria - se spune - are loc în înțelegere cu Maniu și cu Mihai Antonescu. Scopul călătoriei: Londra. Poliția militară secretă din Svilengrad a reținut-o pe dna Boxhall și a trimis-o la Sofia. Știrbey și-a continuat călătoria spre Turcia. Rog să mi comunice imediat dacă dna Boxhall va trmîsă în România, respectiv ce se va întîmpla cu ea. Dna Boxhall este în posesia unui pașaport românesc.

Chestiunea este urgentă (Angelegenheit eilig)" Semnat Killinger (*)

În urma acestui demers, fiica lui Barbu Știrbey a fost autorizată să-și continue drumul, fapt comunicat imediat de Crețeanu socrului său și nu aflat "ulterior", cum pretinde textul dlui I.M. Ștefan

Primiți vă rog, Doamnă Director, expresia celor mai bune sentimente

George BARBUL

(*) Arhiva Ministerului German al Afacerilor Străine, colecția personală a ministrului. Volumul 15, 1943-1944, capitoul România.

EXPOZIȚIA

5 noiembrie - și 6 decembrie

"ARTISTES CONTEMPORAINS
DES PAYS DE L'EST"

organizată de Muzeul Municipal din Saint Cloud, cuprinde tapiserii create de un grup de artiști bulgari, sculpturi ale artiștilor români P. Neagu, A. Botez și C. Breazu și lucrări ale pictorilor unguri E. Virag și R. Weinberger.

Deschisă între orele 14 și 18

(în afară de luni)

60, rue Gounaud - St. Cloud

(autobuz : 160, 431 și 482)

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ DE LA INSTITUTUL ROMÂN DIN FREIBURG

În fiecare început de octombrie, Adunarea Generală și Sesiunea științifică a Institutului și Bibliotecii Române din Freiburg i. Br., au devenit unul din rarele și tenacele ritualuri ale exilului, împlinit într-unul din cele mai frumoase orașe ale Germaniei, melancolică cetate universitară, înconjurată de coline împădurite. Anul acesta, în 2 octombrie, au sosit pe rând, în Uhlhanstrasse, oaspeți de la Milano, Torino, München, Bonn, Madrid, Paris. În clădirea de cărămidă roșie cu stucaturi au fost întâmpinați de dnele Ina Nasta și Rodica Moșinski, care, de peste 6 ani - de când au încetat subvențiile germane -, împreună cu Directorul Institutului, istoricul Ion Bidian, țin în viață cea mai bogată bibliotecă românească din afara țării, fără salarii, gospodărind puținul cotizațiilor și al donațiilor în așa fel încât, prin sacrificiul lor se împlinesc miracolul supraviețuirii acestei ctitorii din primii ani ai exilului. Atașamentul pentru acest loc unic de cultura românească și solidaritatea cu cei care-l fac să continue să existe explică participarea numeroasă, în fiecare toamnă, la sesiunea de la Freiburg, nu numai a românilor, dar și a străinilor pasionați de istoria și literatura românească. La Adunarea Generală din 2 octombrie, deschisă de președintele comitetului de conducere, istoricul Matei Cazacu, am aflat de la directorul I.I. Bidian precizări cu privire la recente intrări de cărți și mai ales a două donații - Fondul comparatistului Bazil Munteanu și fondul dr. Sassu. Cu acest prilej au fost primiți 7 noi membri ai Institutului.

Prima parte a Sesiunii științifice din 3 octombrie a fost consacrată scriitorului, istoricului și criticului de artă Pavel Chihaiia, la împlinirea a 70 de ani. A fost totodată prilejul unei incursiuni în drama "generației pierdute", a acelor care, la sfârșitul războiului, abia își făceau debutul, și care au fost obligați, brusc și imperativ să aleagă între colaborarea cu noul regim, adică cu minciuna și crima, sau să intre în tăcere, riscând marginalizarea și persecuțiile. Pavel Chihaiia face parte dintre cei din urmă. Student la litere în anii războiului, debutează cu proze, piesa "La farmecul nopții", publicată în revista Fundațiilor Regale primește Premiul Tinerilor Scriitori în 1945. E remarcat de criticii literari ai vremii, dar romanul "Blocada", vastă frescă a Constanței, parabolă a izolării ca izvor de degradare și moarte, publicat la sfârșitul lui 1947, este retras din librării și topit. Din acel moment, Pavel Chihaiia intră în lumea de umbre, solidar cu soarta valorilor românești victimizate de agresivitatea proletcultismului. Timp de 12 ani este, pe rând, muncitor necalificat în construcții, caloriferist la o Policlinică de copii din București, figurant la Teatrul Nottara.... Abia în 1960 este angajat ca cercetător la Institutul de Istoria Artei, publicând zeci de studii în

reviste de specialitate și câteva cărți, toate cercetările sale de istoric al artei cantonându-se într-un domeniu dificil accesibil comenzilor propagandistice, evul mediu în Țara Românească. Se exilează în 1978, stabilindu-se la München, unde-și continuă studiile de istoric de artă regăsindu-și, totodată, vocația cenzurată de scriitor, cu fragmentele publicate dintr-un nou rom, "Cearta sufletului cu trupul", și cartea "Fața cernită a libertății" (1991), 20 de interviuri cu personalități culturale din țară și din exil.

Opera de medievalist a lui Pavel Chihaiia a făcut obiectul comunicării lui Adolf Armbruster, citită, în absența autorului, de I.I. Bidian. Au fost analizate volumele: "Din cetățile de scaun ale Țării Românești" (Buc. Ed. Meridiane, 1974) - studiul monumentelor de la Curtea de Argeș, Câmpulung Muscel și Tîrgoviște -, "De la Negru Vodă la Neagoe Basarab. Interferențe literar-artistice în cultura românească a evului de mijloc" (Buc. Ed. Academiei, 1976) - trăsăturile spirituale ale unei epoci puțin explorate, urmărind pe de-o parte nașterea legendei întemeietoare a lui Negru Vodă, în artă și istoriografie, și, pe de alta parte, viziunea moralizatoare a lui Neagoe Basarab, "Sfârșit și început de ev. Reprezentări de cavaleri la începuturile Renașterii" (Buc. Ed. Eminescu, 1977), cartea publicată la München, "Tradiții răsăritene și influențe occidentale în Țara Românească" (Ion Dumitru Verlag, 1983), în care, pe lângă influențele slave și bizantine, decelează înrăuririle de proveniență europeană, centrală dar și apuseană, în arta medievală munteană, și "Immortalité et décomposition dans l'art du Moyen Age" (Fondation Culturelle Roumaine, Madrid, 1988), varianta agăugită a cărții "Sfârșit și început de ev". Tot atâtea "contribuții importante la cunoașterea unor epoci, la descifrarea unor probleme majore de istorie românească și universală", constată Adolf Armbruster. "Punând mereu în lumină materiale inedite de arhivă, reinterpretând date greșite, superficial sau insuficient prezentate, analizând cu minuție monumentele introduse în circuitul argumentației sale (...), Pavel Chihaiia pornește mereu de la un temel solid, pe care l-a verificat cu probitate științifică și l-a investigat după o riguroasă metodă de cercetare."

În comunicarea sa, dr. Vasile Iliescu (München) s-a oprit asupra prozelor de debut și a piesei "La farmecul nopții", personajul principal fiind, în fapt, peisajul dobrogean, care exacerbează raporturile existențiale ale eroilor. V. Iliescu a semnalat, totodată, receptarea, în critica vremii, a literaturii tinărului scriitor, de la Adrian Marino și Eugen Schileru, la Al. Piru și Petru Comarnescu. Despre "Blocada", romanul său interzis în 1947 și care a fost republicat, într-o ediție revizuită, anul trecut în țară, este

revelator diagnosticul criticului Ion Negoitescu, citat de Th. Christen (München): "Asemenea "Ciumei" lui Camus - apărută concomitent cu "Blocada" - ... acest roman este o parabolă. Prin închiderea de către turci a strîmorilor pe durata războiului, viața portului Constanța se modifică brusc și complet, supusă degradării și lăsată pe seama așteptării. Afaceri, petreceri, contrabandă, prostițuție, toți intră într-o sufocantă paranteză istorică. În mod simbolic (fiindcă simți că nu e vorba doar de o simplă coincidență), vechiul Tomis, inima bătînd prin milenii a acestei așezări portuare, începe tocmai acum să fie sistematic demolat, la porunca edililor care încearcă să întîmpine viitorul. Spre simbol converg și celelalte elemente epice: o mănoasă proxenetă locuiește în ruina unui castel, localurile de noapte dau pe rînd faliment, circul trușaf care nu-și mai poate întreprinde turneul spre Orient, se descompune, iar singurul vas străin care mai pătrunde aici apare și el ca o epavă condusă de un fel de olandez zburător în declin. Destrămarea și moartea, îmbătrînirea și zădărnicia și-au pus pecetea pe aceste locuri într-un fel bîntuite de simbol - dar personajele, interesele, intrigile manoperele lor își păstrează virulența (omor, crimă) după cum vinul bate peste aceste meleaguri cu aceeași neîndurare ca în "Muthering Heights".

"Am avut colegi de generație, scriitorii profesioniști, care nu au înțeles să renunțe la îndeletnicirea lor, nici atunci cînd nu au fost de acord cu noul regim al teroarei comuniste: ei au continuat să scrie făcînd traduceri, semnate de ei sau de alții, considerînd că nu pot avea alt mijloc de a-și cîștiga existența. Nu m-am considerat un scriitor profesionist, a mărturisit, Pavel Chihaiia. "Scrișul nu a fost, pentru mine, o profesie, ci un mijloc de exprimare și am considerat că valorile sufletești nu se pot exprima într-o lume dominată de comuniști."

Dacă nu este încă reconstituită vasta crimă culturală a acelor ani, necunoscute sînt încă și gesturile primejdioase de supraviețuire ale persecutaților, cum ar fi societatea "Mihai Eminescu", în care activau Vladimir Streinul, C. Tonegaru, I. Chimet, E. Mihadaș, Fratostițeanu, Dinu Pillat, unii dintre ei arestați ulterior, și pe care Pavel Chihaiia, mîndru de a fi fost membru al ei, are intenția să o evoce în scris.

Despre partea a doua a sesiunii de la Freiburg, închinată în mare parte comemorării lui Vintilă Horia, ne vom ocupa în numărul viitor.

A. C.

DINU-SICHITIU-CARTIOR "HISTOIRES VECUES"

Traducere în franceză
Marina Titeanu

Editura Evenimentul, București
(în vânzare la Paris,
Librairie du Savoir, 85 Fr.)

PENULTIMA ORĂ

● La turul 2, la sediul Ambasadei Române din Paris au votat 1235 de persoane, iar 5 voturi au fost anulate. 1.062 au votat Emil Constantinescu - 86% - și 168 Ion Iliescu - care a făcut scorul de 14%.

● Radio București a transmis în 1 octombrie un interviu cu Gh. Tinca, sub-secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe, care s-a ocupat de organizarea scrutinului pentru românii din afara granițelor. Aflăm astfel că au participat la vot 28.915 cetățeni români, voturile valabile fiind de 28.373. Gh. Tinca socotește că participarea a fost foarte scăzută pentru că "eram pregătiți, potrivit estimărilor ambasadelor și comunităților de români, pentru un total de votanți de 80.000 de persoane. Cu alte cuvinte am împrăștiat în lume tot atâtea buletine de vot din care au fost utilizate numai 40%". Cifra record de participanți a fost înregistrată în Ungaria - 7.613 persoane - , favoriții scrutinului fiind Emil Constantinescu, CDR, UDMR. În Ucraina s-au prezentat 4.108 de persoane, datorita faptului că pe marile șantiere de la Krivoiurog lucrează mulți români.

● Pronosticul electoral al lui Silviu Brucan, înaintea lui 27 septembrie : "...la alegerile parlamentare va ieși pe primul loc Convenția Democratică (cu cca 20-30% din voturi), urmată de FDSN și FSN, apoi PUNR, PNL și PDAR. Guvernul de coaliție va fi condus probabil de Convenția Democratică, ca prim ministru, și va fi format din FSN și PNL..." ("Adevărul")

● După ce, la începutul lui octombrie, Camera Reprezentanților a respins cu o majoritate semnificativă acordarea clauzei celei mai favorizate României, la București reacțiile și analizele au variat de la ideea de sancțiune meritată la cea de vanitate ofuscată.

Nicolae Manolescu,

președintele PAC, afirma că ea a fost pierdută la București, în 27 septembrie, nu la Washington. Pe 5 octombrie, Ion Iliescu l-a atacat violent pe Nicolae Manolescu, în stilul anilor '50, pentru "slugărnicia" sa față de "patronii săi de peste ocean" și caracterizând decizia congresului american cu veștejita formulă de "amestec în treburile noastre interne".

De altfel, "Dimineața", organul de presă care l-a susținut neabătut pe actualul președinte, scria într-un articol intitulat "Bumerangul": "Români, insolenta americană v-a palmuit obrăjii. Dacă aveți vocația libertății, a demnității naționale, dați o lecție urmașilor unchiului Sam, la 11 octombrie, alegându-l pe Ion Iliescu". Adică răzbunați-vă pe voi...

Vadim Tudor, la conferința de presă din 6 octombrie, nu s-a lăsat mai prejos: "Partidul România Mare a luat act, fără surprindere de noua pedepsire a poporului român de către legiuitorii americani. Departe de a fi o tragedie, e un semn îmbucurător că nu ne-am vîndut sufletul diavolului și că mai avem o speranță de supraviețuire demnă". Iar în publicația "România Mare" se îndemna pentru turul 2 "mergem cu Iliescu împotriva yankeilor !"

● Și iată că, ingratitude, Ion Iliescu, ales președinte, dorește un guvern de "unitate națională" tocmai cu cei pe care FDSN, PRM și PSM, artizanii alegerii sale, i-au numit fără răgaz vînduți, reacționari, dușmani ai țării, trădători, ciocoi etc. Ființă, evident, peremiștii și pesemiștii au trudit, dar dincolo de recompensa locurilor din parlament, nu sînt prea prezentabili. Dar cum să faci peste noapte un guvern cu "pîrghiile reacționare și antiromânești de răsturnare a ordinii de stat în România" ?

S-a zvonit la București ca vom avea "un Panici" în persoana matematicianului

CASA ROMÂNEASCA CENTRUL ROMÂN DE CERCETARI DIN PARIS

Anunță că sîmbătă, 24 octombrie, la orele 18, va avea loc conferința criticului de artă ANDRÉ PALEOLOGUE intitulată "Precis d'histoire de l'art roumain: 1) L'art ancien sur les territoires roumains"

Sîmbătă, 31 octombrie, la orele 18, va avea loc conferința istoricului Adrian Niculescu, intitulată "La constitution de 1923 et l'idée monarchique"

Ambele conferințe vor avea loc la Misiunea Catolica Română din 38 rue Ribéra, 75016 (Matro: Jasmin)

DECESE

Pictorița și scriitoarea Margareta Sterian; pianista Silvia Culcer; prof. Dan Dușescu; prozatorul Ion Băieșu; cîntărețul de opera Nicolae Secăreanu; dr. Stoica M. Constantin; dr. Camelia Ștefănescu; av. Mircea Petru Sion; dr. Petru Costăchescu; Margareta Borcea; dr. Elias Solomon; Ioan Pandelescu; Nadia Bossie; dirijorul George Vancu; dr. Cioară Ion; Maria Docu; Melania Chirculescu; ing. Pascariu Constantin; prof. Constanța Oancea; Cernitu Smaranda; av. Eugen Florescu; Periețeanu Alexandrina; prof. Ioan Rimar; Anghel Maria; Vasile Petrovici; av. Mihail Hovsepian - Manolescu.

NATURALIZARI

"Journal Officiel", din 11 și 15 octombrie 1992 publică numele următoarelor persoane născute în România, care au obținut naturalizarea franceză: Ana-Raluca Andreescu, născută la București; Constantin Chirulescu, născut la Cernavoda; Tudor, Mihai Oprescu, născut la București; Ștefan-Andrei Rodescu, născut la București; Nunu Călin Sechilariu, născut la Iași; Alexandru Eugen Vlădescu Olt, născut la București; Lenuța Dumitrache, născută la Iași; Nicolae Ordean, născut la Vințu de Jos Alba; Gabriela Carmen Ordean (n. Savu), născută la Lancram.

**ABONAȚI-VĂ
LA LUPTA**

le combat

Directeur: Michel Korné 22/10/92
ISSN 1148 - 7321

NUMERO 191

TARIF D'ABONNEMENT ANNUEL

En Francs Français:		En d'autres monnaies, le tarif est majoré des frais bancaires d'encaissement comme suit DEM 100 - CHF 90 - GBP 35
FRANCE	FRF 250	
EUROPE	FRF 300	
Par avion :		
AMERIQUE		
AMERIQUE DU NORD	FRF350	USA 60 ou équivalent
ISRAEL		
AMERIQUE DU SUD		
ASIE	FRF 450	USA 70 ou equivalent
AUSTRALIE		
125 Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud-France		
Tel. (33-1) 46020540 Telefax (33-1) 46 02 14 37 - Tlx633520 F		
Commission Paritaire N° 65481 - CCP : 11 341 71 A Paris		

CONFLIT EN MOLDAVIE : Le facteur Gagauz par Cassandra Cavanaugh

Extraits de l'article publié en août 1992 dans RFE/RL

L'auteur prépare une thèse de doctorat en histoire russe à la Columbia University (U.S.A.) et a travaillé pendant l'été à l'Institut de recherche RFE/RL de Munich.

Dans la République moldave un groupe concentré dans une des régions du pays mais qui ne forme la majorité a mis, pendant les deux dernières années au défit le Gouvernement moldave de gouverner. Les plus intransigeants de ses membres veulent se détacher de la Moldavie ; ils déclarent ostensiblement s'opposer à l'unification de la République avec la Roumanie, mais en fait ils sont bien plus inquiets du démembrement de la *nomenklatura* communiste à laquelle ils appartiennent. Ce groupe est constitué par les Gagauz, une population chrétienne parlant turc qui s'est installée dans le sud de la Bessarabie lorsque cette dernière faisait partie de l'Empire russe, au début du XIXe siècle. 153 000 vivent en Moldavie et d'autres 44 000 vivent au-delà de la frontière, dans l'Oblast d'Odessa, qui fait partie du territoire de l'ancienne Bessarabie transféré par Staline à l'Ukraine après la deuxième guerre mondiale. Alors que le conflit armé entre la Moldavie et la République auto-proclamée du Dniestre s'est intensifié, la petite communauté Gagauz a vécu avec une crainte croissante que ses propres dirigeants séparatistes risquent de l'entraîner dans la guerre.

Il n'y avait pourtant jamais eu d'inimitié entre les Gagauz et les Moldaves auparavant, et ces derniers continuent à éprouver de la sympathie pour la cause des Gagauz qui souhaitent développer leur culture dans le cadre de la Moldavie, s'opposant toutefois à une autonomie territoriale. Pendant les deux années, depuis que les Gagauz ont proclamé "la République socialiste soviétique Gagauz", dans le sud de la Moldavie, le Gouvernement moldave a fait bien des gestes de conciliation en appuyant le développement économique et culturel des Gagauz, mais l'intransigeance des deux côtés a bloqué un compromis final sur le problème de l'autonomie. L'impatience a été aggravée par le fait que dans le territoire revendiqué par les Gagauz comme leur république, ils ne constituent que 40% de la population, cependant que les Moldaves, les Russes et les Ukrainiens forment le reste.

La Quatre vingt dix-huitième division de parachutistes, une unité de l'ex-armée soviétique qui se trouve actuellement sous la juridiction de la Communauté des Etats Indépendants (CEI) se trouve stationnée dans la ville de Bolgrad, au sud de la Bessarabie, qui appartient actuellement à l'Oblast ukrainien d'Odessa, à proximité de la région habitée par les Gagauz en Moldavie. La division n'a pas fait allégeance à l'Ukraine et les ministres de la Défense d'Ukraine et de Russie ont convenu de laisser les officiers et les soldats de la division décider qui ils veulent servir. Il est

incertain quels ordres ils comptent suivre et s'ils ne comptent pas suivre l'exemple de la quatorzième armée et intervenir dans le conflit séparatiste. La défense des Gagauz contre des soi-disantes attaques moldaves, pourraient aisément de prétexte à ouvrir un second front en Moldavie.

Qui sont les Gagauz et que veulent-ils ?

En s'adressant au Quatrième Congrès Soviétique des députés en décembre 1990, le député Gagauz et président de l'association agro-industrielle du Raion Ciadr-Lunga, M.K. Pashaly déclarait :

"Le peuple Gagauz disparaît et perd tout ce qu'il possède comme nation ... Que veut le peuple de notre région ? Vivre dans l'Union Soviétique plutôt que se joindre à la Roumanie, d'avoir ce qu'ont les autres peuples, et vivre dans la famille internationaliste".

Une telle déclaration reflète les aspirations de la fraction politique active Gagauz, les dirigeants du parti communiste russifié qui incluent la bureaucratie de l'agriculture. Ce groupe est conduit par Stefan Topal, président de la République auto-proclamée, Mikhail Kendegelian, Président du Soviet Suprême, Ivan Burguji, le chef des forces Gagauz "d'auto-défense". Avant le démembrement de l'Union Soviétique en décembre 1991, ce groupe espérait maintenir son pouvoir en maintenant le pouvoir soviétique dans cette région. Ils ont activement soutenu "une fédéralisation" (en fait la dissolution) de la Moldavie en trois états du Dniestre, Gagauz, et Moldave. Ces dirigeants sont fortement russifiés sur la plan linguistique et leur critique Gagauz prétendent qu'ils sont incapables de parler la langue natale. Il n'est pas surprenant qu'ils soutiennent le russe comme langue officielle pour la future république Gagauz.

L'opposition Gagauz existe. Elle a gagné du terrain pendant l'année 1992. Depuis le début du mouvement séparatiste officiel en 1989, une fraction plus modérée d'activistes a soutenu la création d'une région autonome Gagauz à l'intérieur de la Moldavie, qui comprendrait également le territoire habité par les Gagauz qui se trouve actuellement de l'autre côté de la frontière en Ukraine.

Ces nationalistes modérés et anti-communistes sont conduits par l'économiste Constantin Taushanji et par un ex-prisonnier politique Leonid Dobrov. Ils souhaitent adopter par étape un dialecte turque comme langue des écoles et de l'administration Gagauz. Ils continueraient à faire partie de la Moldavie et préconisent une économie de marché libre qui conduirait à la dissolution des kolkhoses et à la propriété privée de la terre.

Depuis l'Indépendance

Pendant les deux années depuis que les Gagauz et les séparatistes transnistriens ont proclamé leur indépendance de la Moldavie, les actions de ces deux groupes ont été étroitement coordonnées.

Le Front Populaire de Moldavie (FPM) qui avait gagné un grand nombre de sièges dans le Parlement moldave au printemps 1990, soutenait l'idée de l'autonomie culturelle pour les Gagauz, demandant au Gouvernement de développer l'agriculture dans le sud où vivent les Gagauz. Toutefois le refus du gouvernement du FPM conduit par le Premier Ministre Mircea Druc d'accorder une autonomie territoriale à cette minorité aboutit à une impasse. Pendant l'automne 1990 les relations entre le gouvernement moldaves et les Gagauz se sont constamment détériorées. En août, l'assemblée de Comrat annonçait que des élections au Parlement Gagauz auraient lieu le 28 octobre 1990 et demandait la constitution de formations militaires locales de volontaires.

Les élections au Soviet Suprême Gagauz

A mesure que la date des élections se rapprochait, des informations suivant lesquelles le Gouvernement moldave comptait les empêcher par la force, ont déterminé les dirigeants Gagauz à avancer le vote de trois jours au 25 octobre. Ce même jour, des milliers de manifestants se sont réunis à Comrat pour s'opposer à l'intervention moldave par la force, cependant que des autobus amenaient plus de 40 000 volontaires moldaves, non armés vers la région Gagauz pour essayer d'empêcher les élections. Des sympathisants russes et ukrainiens se sont joints aux Gagauz pour former des milices de défense, mais la police régulière moldave réussit à arrêter les volontaires moldaves à la limite de la région habitée par les Gagauz et à empêcher que le sang ne coule. Le Président moldave Mircea Snegur, incertain que les 2 000 policiers réussiraient à arrêter les moldaves, s'est adressé au Président de l'U.R.S.S., Mikhail Gorbatchev lui demandant l'intervention des troupes du Ministère des Affaires Intérieures (MVD) pour empêcher les confrontations. Snegur déclarait un état d'urgence de deux mois et les unités de volontaires moldaves commencèrent à quitter la région Gagauz le 29 octobre 1990, après l'arrivée des troupes MVD. A mesure que le pouvoir de l'U.R.S.S. se désintégrait, les Gagauz continuaient à former leurs administrations locales. Le 12 décembre 1990 eut lieu la première session du "Soviet Suprême" Gagauz, élu en octobre. Le

Suite page II →

Parlement moldave mit fin à l'état d'urgence le 6 décembre et quelques jours plus tard les troupes MVD commencèrent à se retirer, au désarroi de la population Gagauz. Le Soviet Suprême Gagauz réaffirma le statut de souveraineté qu'il avait proclamé lors de la déclaration sur "la souveraineté, le pouvoir, et l'appartenance à l'U.R.S.S. sur une base fédérative." Gorbatchev, le Président de l'U.R.S.S. ignora la demande des Gagauz d'un statut de la république de l'Union et passa un décret annulant le rejet par les Moldaves de la suprématie des lois de l'U.R.S.S., ainsi que les décrets de sécession des Gagauz et des Dniestriens.

Considérant inacceptables les termes du décret de Gorbatchev, le Gouvernement moldave fit un nouvel effort de compromis avec les Gagauz. Le projet de loi "sur l'auto-administration", fut mise à l'étude par le Soviet Suprême moldave en janvier 1991. Il proposait la création d'un département spécial Gagauz dans le sud de la république. Les dirigeants Gagauz toutefois soutenus par Edinstvo (Unité), un groupe russe communiste opposé à l'indépendance moldave, rejetèrent le projet qui stipulait que "un organisme d'auto-administration ne pourrait prendre des décisions politiques et de législation étatique".

En mai 1991, les dirigeants modérés Gagauz, Taushanji et Dobrov firent des propositions d'autonomie intitulées *Gagauz eri* (Patrie Gagauz). L'idée se situait entre la proposition moldave d'un département Gagauz ayant un statut spécial et l'idée d'une république entièrement indépendante demandée par les communistes Gagauz. La patrie Gagauz ferait partie de la république moldave et serait gouvernée par les mêmes lois. Elle aurait toutefois ses propres structures politiques et administratives dont les décisions seraient sujettes à l'approbation du gouvernement moldave. Des élections seraient organisées par le Président moldave tous les quatre ans et le territoire constituerait une zone économique libre. La seule différence entre cette proposition et l'idée d'un département Gagauz proposé par la loi moldave sur "l'auto-administration" (adoptée en juin 1991), était que la législation Gagauz aurait le pouvoir d'initier sa propre politique et d'adapter comme elle l'entendait la politique émanant du centre.

Le gouvernement moldave a continué à faire des concessions au printemps et pendant l'été 1991, allouant 700 millions de roubles pour l'année fiscale 91-92 pour le développement du sud, votant la création et le financement d'une université Gagauz à Comrat sous les auspices du Ministère de l'Education Moldave et organisant une semaine de célébration de la culture Gagauz en août.

Les progrès vers le rapprochement Moldavo-Gagauz furent arrêtés fin août 1991, lorsque les dirigeants communistes Gagauz se rangèrent aux putschistes de Moscou. Le journal d'opposition *Gagauz eri* souligna non seulement que les dirigeants communistes Gagauz "avaient approuvé et soutenu la création du comité de l'état d'urgence" (citant un des télégrammes adressés aux putschistes de Moscou par les dirigeants communistes Gagauz), mais qu'ils avaient été les premiers à le faire. Leurs actions, entreprises dans l'espoir que le coup de force ramènerait les loyalistes

moscovites au pouvoir en Moldavie, provoqua la réaction du gouvernement moldave qui arrêta Topal et Kendegelian, sur la base des preuves fournies par les télégrammes qu'ils avaient adressés au comité de Moscou. La déclaration d'Indépendance de la Moldavie au moment du putsch souleva de nouvelles protestations à Comrat demandant un Etat Gagauz, nonobstant l'engagement pris par la Moldavie de respecter les droits de l'homme et les langues minoritaires.

Trois semaines plus tard Topal et Kendegelian furent relâchés et le Président Snegur se déclara en faveur des propositions d'autonomie faite par *Gagauz eri*.

Les derniers mois de l'U.R.S.S.

En novembre le Soviet Suprême Gagauz votait la tenue d'élections présidentielles au 1er décembre 1991, adoptait un projet de constitution et passait une loi interdisant aux citoyens Gagauz de faire leur service militaire dans les forces moldaves; les Gagauz devaient faire leur service militaire dans l'armée soviétique ou dans des unités territoriales de défense.

83 % des électeurs de la région Gagauz participèrent aux élections présidentielles; 80% des votants affirmaient leur soutien à la république Gagauz indépendante faisant partie de l'U.R.S.S.; 98% élurent Topal comme Président. Alors que le Parlement moldave déclarait illégales les élections dans la région Gagauz et du Dniestre, le Soviet Suprême Gagauz votait la mise en alerte des forces de défense Gagauz et se préparait à venir en aide aux forces du Dniestre si nécessaire. Toutefois, seuls quelques volontaires se rendirent sur le Dniestre.

Est-ce que les modérés l'emporteront ?

La désintégration de l'U.R.S.S. fin décembre 1991 et la libéralisation des prix décrétée par Boris Eltsin, Président de la Russie en janvier provoquèrent un changement d'attitude de la population Gagauz.

En février 1992 Dobrov, un dirigeant modéré, co-auteur de la proposition sur la patrie Gagauz était élu maire de Comrat. Depuis mai 1991, lui-même ainsi que l'autre co-auteur de la proposition, Taushanji, qui était député au Parlement moldave représentant la région Gagauz, était attaqué pour leur soi-disant

complaisance à l'égard de la Moldavie. En avril 1992, lors d'une interview, Dobrov déclarait toutefois que "l'opinion publique évolue dans nos sens". Selon Dobrov même le Président Gagauz Topal, serait favorable à un compromis sur le problème de l'autonomie. Le soutien en faveur des modérés s'accroît également du fait des articles publiés par *Gagauz eri* dénonçant la corruption du comité exécutif du Raion de Comrat, sous la présidence de Vladimir Volkov. Lors d'une manifestation du 5 janvier, les protestataires déclarèrent qu'ils ne considéraient plus la "menace roumaine" comme leur principal problème. Alors que Topal s'adressait à la foule déclarant "Vous comprenez que les moldaves veulent s'unir à la Roumanie", les manifestants répondaient en dérision "Nous l'avons déjà entendu ! Parlez-nous plutôt des prix et où tu as trouvé l'argent pour acheter les armes et former la milice ! Qui doit-elle garder ? Des voleurs ! A bas avec eux tous !"

La commission parlementaire moldave s'est réunie le 21 mai dans une session, commune pour discuter de la loi "sur le statut d'auto-administration des Gagauz", préparée par Taushanji et Dobrov en se basant sur leurs propositions de patrie Gagauz. Les commissions rejetèrent la loi dans son ensemble revenant à leur proposition initiale d'accorder à la région Gagauz un statut limité de département spécial.

Ayant perdu l'espoir que le Parlement moldave trouverait une solution de compromis et craignant que sa région ne soit le théâtre de batailles semblables à celles de l'enclave du Dniestre, Taushanji commença une grève de la faim le 10 juin 1992. Six jours plus tard il fit une demande au Parlement qui fut radiodiffusée dans toute la Moldavie, dans laquelle il proposait que les séparatistes renonceraient à leur demande de séparation de la république si un amendement constitutionnel était adopté qui garantisse le droit des Gagauz à la sécession en cas de réunification avec la Roumanie. (de toute manière le Gouvernement moldave avait déjà rejeté la réunification avec la Roumanie). Entre temps, le Parlement moldave créait une autre commission pour analyser la situation dans le sud, décrite par les observateurs comme très tendue et pour trouver un compromis.

Des preuves s'accumulaient démontrant que les forces Gagauz coopéraient avec celles du Dniestre.

Il n'était pas non plus clair, qui contrôlait la région Gagauz. Quoique les troupes moldaves conservent une certaine autorité dans la région, elles sont souvent attaquées par des unités Gagauz.

A première vue, le problème qui empêche un accord entre les Gagauz modérés et le Parlement moldave, le degré d'autonomie ne devrait pas être suffisamment important pour provoquer une guerre civile. Toutefois, le conflit armé dans la région du Dniestre et la menace d'une intervention militaire russe, d'une part, ainsi que les appréhensions des Gagauz à l'égard de ce qu'ils considèrent l'Anschluss roumain (même s'il est bruyamment rejeté par les moldaves), de l'autre côté, ont créé un état d'esprit qui fait que chacune des parties pense que sa propre existence est menacée.

Seul le gouvernement moldave et les Gagauz modérés peuvent décider d'un compromis qui tienne compte de tous ces éléments, pour aboutir.